

Omläggning av tornets skiffertak på

Skepptuna kyrka

Antikvarisk kontroll, Skepptuna kyrka, Skepptuna socken,
Sigtuna kommun, Uppland

Kersti Lilja

Rapport 2003:22

STOCKHOLMS LÄNS MUSEUM

Box 6176 102 33 Stockholm
Tel 08-690 69 60 Fax 08-32 32 72
Besöksadress: Klarahuset, Sabbatsbergsvägen 6
Hemsida www.lansmuseum.a.se

Rapporten finns i PDF-format på hemsidan

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum
Redaktionell bearbetning: Åsa Lundström

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133
Stockholm 2003

Inledning

Skiffertaket på Skepptuna kyrkas torn lades om under våren år 2003. Märsta kyrkliga sällighet anlätade Takskifferspecialisten till arbetet. Vid samma tillfälle anlätades K Fredrikssons måleri för målning av ankarslutar samt tjärstrykning av träluckor och takfot på tornet. K Fredrikssons måleri förgyllde även kyrktuppen. Antikvarisk kontroll utfördes av Kersti Lilja på Stockholms läns museum. Syftet med den antikvariska kontrollen var att tillgodose att de kulturhistoriska värdena tas till vara och att de antikvariska kraven på varsamhet tillgodoses.

Byggnadsbeskrivning och byggnadshistoria

Den medeltida kyrkan är till största delen uppförd på 1400-talet men bevarar murverk från 1200-talets början.

Tornet uppfördes vid mitten av 1400-talet. Som förebild stod Uppsala domkyrkas torn (före ombyggnaden i slutet av 1800-talet).

På 1600-talet var tornet, enligt bild av kyrkan, täckt med ett enkelt sadeltak. År 1706 byggdes en ny tornhuv. Nuvarande brutna tornhuv tillkom år 1776 då virket i tornspirans övre del var ruttet. Kyrktuppen är från år 1768.

Åren 1907 och 1946 genomgick kyrkan ombyggnader. Fram till år 1947 var hela kyrkobyggnaden täckt med spåntak.

Tidigare omläggning

År 1947 ersattes spåntaket på långhus, sakristia och vapenhus av dagens skiffertak. Tornhuvens spåntak ersattes med skiffer år 1955.

Skiffertakets konstruktion bestod innan omläggningen av råspont täckt med papp och rektangulära skifferplattor med rak kant lagda i dubbeltäckning. Över spik och hak låg plattorna i tre lager. Skifferplattorna var fästa i panelen med två galvaniserade spikar. Plåtinskott var utförda av galvaniserad plåt.

Omläggning av skiffertak på tornet år 2003

Arbetet föranleddes av att skifferplattor lossnat och fallit ned från torntaket. Avslutningen på tornspiran saknade både skifferplattor och papp vilket även var fallet på fyra besiktningsluckor från tornhuv. Takskifferspecialisten anlätades för att lägga om taket.

Befintliga skifferplattor demonterades, sorterades och omhåldes vid behov. Befintlig underlagspapp demonterades. I befintlig råspont fästes ytterligare råspont 17 mm, för att erhålla ett jämnare underlag. Befintliga besiktningsluckor igensattes. (Tidigare fanns fyra lösa inåtgående besiktningsluckor från tornhuv. Luckorna fyllde ingen funktion enligt representanter från kyrkan. Eftersom alla luckor var i dåligt skick, nästan alla skifferplattor hade lossnat, sattes de igen.) Därpå monterades ny underlagspapp ypp 2500. Befintliga skifferplattor kompletterades med nya liknande plattor från Grythyttan. Skifferplattorna fästes i underlaget med syrafast skifferspik, 50 mm. De nya skifferplattorna var något ljusare varför

de lades längst ner på det södra takfallet där de syns minst. Plåtinskott vid skiffernockarna gjordes i galvaniserad plåt.

Tornets ankarslut gjordes rena från löst sittande färg och rost varefter de målades med blymönja och Flügger Ferroteck i en ”mjuksvart” kulör.

Allt trä på tornet såsom luckor och takfot ströks med s k roslagsmahogny bestående av dalbränd trätjära, kokt linolja och terpentin i lika delar. Blandningen pigmenterades med kimrök.

Under arbetet med tuppen föll den ner och hittades av kyrkovaktmästaren nedanför kyrkan. Exakt hur det gick till vet ingen men tuppen klarade sig relativt bra. Kammen var böjd men gick att rätta ut. Några mindre bucklor fick vara kvar tillsammans med tidigare skador, två eller tre skotthål. Klor på ena foten saknades sedan tidigare.

Tuppen förgylldes därefter i verkstad medan kula och kors förgylldes på plats. Plåtytorna gjordes först rena med ammoniak och soda varefter de slipades. Där det fanns rostangrepp målades först med blymönja varefter hela tuppen målades med fet ockragul linoljefärg från Engwall och Claesson. Förgyllningen utfördes i oljeförgyllningsteknik med 12 timmars anläggningsfernissa, Lefrance & Bourgoise på. Kulans överdel och på tuppen gjordes en dubblering av förgyllningen. Där det finns dubbla lager är det understa lagret 22 k bladguld och det övre 23 ½ karat.

Tornspirans kula fästes i tornet med blyplåt.

Entreprenörer

Takskifferspecialisten AB
Box 19
712 02 Grythyttan

Fredrikssons Måleri AB
Ekås Vidbo
195 94 Märsta

Kjättsta plåt och smide (under avveckling)

Administrativa uppgifter

SSLM:s dnr 2003:048
Länsstyrelsens dnr 433-03-10089
Antikvarisk kontrollant Kersti Lilja
Foto Kersti Lilja

Den fullständiga fotodokumentationen förvaras på Stockholms läns museum. Den fullständiga dokumentationen rörande ärendehandläggningen förvaras på Stockholms läns museum samt ATA (Antikvarisk - topografiska arkivet).

Källor

Upplands kyrkor, konsthistorisk vägledning del IV, 1953. Ingeborg Wilke- Lindqvist.



Fig 1. Bildbeteckning: lx20031128b. Tornbuvens skiffertak före omläggning.



Fig 2. Bildbeteckning: lx20031130b. Skarv mellan äldre och nya skifferplattor från Grythyttan.



*Fig 4. Bildbeteckning: lx20031132b.
Tuppen efter restaurering och förgyllning i
Kurt Fredrikssons verkstad.*



*Fig 3. Bildbeteckning: lx20031129b. Tornspirans topp med ny
underlagspapp samt kulan före förgyllning.*



Fig 5. Bildbeteckning: lx20031126b. Torntaket efter omläggningen 2003.